

Bendrinti

Betygalos miestelio istorinė dalis

★★★★★

Aprašymas

Unikalus objekto kodas

20368

Pilnas pavadinimas

Betygalos miestelio istorinė dalis

Adresas

Raseinių rajono sav., Betygalos sen., Betygalos mstl.,

Įregistravimo registre data

1993-07-07

Statusas

Registrinis

Objekto reikšmingumo lygmuo yra

Regioninis

Rūšis

Nekilnojamasis

Teritorijos**KVR objektas:** 80801.00 kv. m**Vertybė pagal sandarą**

Vietovė

Vietovėje yra

Žr. priedą Nr. 1, priedą Nr. 2

Seni kodai**Nr. laikinosios apskaitos sąraše:** 306**Amžius**

XV–XX a.

Vertingųjų savybių pobūdis

Archeologinis (lemiantis reikšmingumą); Architektūrinis (lemiantis reikšmingumą tipiškas);
Dailės (lemiantis reikšmingumą svarbus); Istorinis (lemiantis reikšmingumą svarbus); Kraštovaizdžio;
Urbanistinis (lemiantis reikšmingumą svarbus);

Vertingosios savybės

7.2.1.1. planinės struktūros tipas - **radialinė plano struktūra, susiformavusi iki XX a. I p.** (gyvenvietė kūrėsi prie Ariogalos - Tytuvėnų kelio ir kelio į dvarą. Šių kelių sankirtoje XVI a. pr. - XVIII a. susidarė netaisyklingos formos aikštė, susiformavo radialinis planas; -; TRP Nr. 4; IKONOGR Nr. 1, 2, 3; 2021 m.);

7.2.1.5. keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos - **gatvių trasos: Vytauto, Dubysos, Šiluvos, Sporto, Rožių gatvės** (miestelio istorinės dalies apibrėžtoje teritorijoje; -; TRP 4; IKONOGR Nr. 1, 2, 3; FF Nr. 2 - 7, 27, 28, 32, 33, 35; 2021 m.); **Dubysos g. grindinio tipas** (miestelio gatvės buvo grindžiamos XX a. trečiojo dešimtmečio pradžioje, beveik visose gatvėse akmenų grindinys sovietmečiu buvo užlietas asfaltu, išliko tik Dubysos g. atkarpoje, nuokalnėje; būklė bloga; TRP 5; FF Nr. 10; 2021 m.);

7.2.1.7. gamtiniai elementai - **lygus reljefas centre, pakraščiuose žemėjantis į ŠR ir PV puses** (miestelio istorinę dalį ŠR pusėje supa Vieviršės upelio slėnio šlaitas, V pusėje - Lelyko upės slėnio šlaitas; -; IKONOGR Nr. 2, 6, 16; FF Nr. 1, 28, 35, 36; 2021 m.); **želdynai - vertingi, brandūs medžiai miestelyje, medžių eilės Dubysos g.** (aikštės dalyje prie bažnyčios, dauguma medžių pasodinti sovietmečiu, Vieviršės ir Lelyko slėnių šlaitai apaugę medžiais ir krūmais, Vieviršės upelio slėnyje yra paskelbtas saugomu Mikalojaus Daukšos

ąžuolas; -; IKONOGR Nr. 8, 9, 10, 12, 16; FF Nr. 12, 15 - 18, 27, 31, 34; 2021 m.);

7.2.2.1. tūrinės erdvinės struktūros sandara - **viėnalytė tūrinė erdvinė struktūra, sudaryta iš netaisyklingos formos aikštės su ŠR pusėje dominuojančia Šv. Mikalojaus baėnyčia ir varpine, P pusėje kelio Ariogala - Tytuvėnai posūkį išryėkinančiu Lietuvos didžiojo kunigaikėėio Vytauto paminklu (13454), nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, vertingų savybių požymių turinčių objektų bei urbanistinės struktūros statinių, formuojančių vyraujančią užstatymą** (miestelio istorinės dalies dominantė - 1930 m. Vladimiro Dubeneckio projektuota ir 1930 m. pastatyta mūrinė Šv. Mikalojaus baėnyčia su varpine; -; TRP 5, 6, 7; IKONOGR Nr. 2, 12, 15; FF Nr. 12 - 26; 2021 m.);

7.2.2.2. užstatymo tipai - **miėšrus: perimetrinis - XIX a. pab. pastatas, stovintis kampu Dubysos ir Roėių g. sankirtoje** (-; -; TRP 9; FF Nr. 21; 2021 m.); **sodybinis XIX a. pab. - 1940 m. - mediniai, mūriniai 1 a. su dviėslaiėiais stogais gyvenamieji namai stovi prie aikštės ir gatvių šonu orientuoti į jas, ūkiniai pastatai sklypo gilumoje** (-; -; TRP 9; FF Nr. 7, 8; 2021 m.); **sodybinis XX a. 1919 - 1940 m. užstatymas - mediniai 1 a. su mansarda gyvenamieji namai, šonu orientuoti į gatves, ūkiniai pastatai sklypo gilumoje** (-; būklė patenkinama ir gera; TRP 9; FF Nr. 19, 22, 23; 2021 m.); **sklype esantys po vieną XX a. treėiojo deėimtmeėio pastatai: kultūros vertybių registre registruoti - (37965) Betygalos valdybos valsėiaus pastatas, Dubysos g. 8, (44536) Pastatas, Roėių g. 2, (-; būklė gera, patenkinama; TRP 9; IKONOGR Nr. 7, 8, 11; FF Nr. 11, 13; 2021 m.); komponentinis užstatymas šventoriuje - baėnyčia, varpinė, mūrinė tvora su vartais, Sporto g. 2A** (-; būklė gera, patenkinama -; TRP 9; IKONOGR Nr. 4, 9, 10, 12, 13; FF Nr. 15 - 18; 2021 m.);

7.2.2.3. atviros erdvės - **atviros vieėosios erdvės: netaisyklingos formos miestelio aikštė** (aikštė susiformavo XVIII a. - XIX a. pr., aikėėėje stovi 1928 m. iėkilęs kryėius, skirtas Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės 10-meėiui paėymėti, nupjautas 1950 m., išsaugotas baėnyėioje, atstatytas 1989 m.; -; TRP 9; FF Nr. 12, 14 - 17, 31; 2021 m.); **kapinės V teritorijos dalyje** (-; -; TRP 9; FF Nr. 34; 2021 m.);

7.2.2.5. panoramos - **miestelio istorinės dalies panorama iš ŠR pusės, Vievirėės upelio deėiniojo kranto, Lelyko g., formuojama gyvenamųjų namų ir ūkio statinių bei Šv. Mikalojaus baėnyėios su varpine** (išskyrus kitus objektus - stambų naujos mokyėlos pastatą, daugiabutį gyvenamąjį namą, savaiminius želdinius upelio slėnyje; -; TRP 5; FF Nr. 1; 2021 m.);

7.2.2.7. perspektyvos - **perspektyva Nr. 1 - Vytauto g. perspektyva PR-ŠV kryptimi nuo Vytauto g. ir Aėuolytės g. sankryėės** (-; -; TRP 7; FF Nr. 2; 2021 m.); **perspektyva Nr. 2 - Vytauto g. perspektyva PR-ŠV kryptimi į Lietuvos didžiojo kunigaikėėio Vytauto paminklą (13454) ir Šv. Mikalojaus baėnyėią** (-; -; TRP 6; FF Nr. 3; 2021 m.); **perspektyva Nr. 3 - Šiluvos g. perspektyva ŠR-PV kryptimi nuo namo Šiluvos g. 2 į Lietuvos didžiojo kunigaikėėio Vytauto paminklą (13454)** (-; -; TRP 6; FF Nr. 4; 2021 m.); **perspektyva Nr. 4 - Dubysos g. perspektyva ŠV-PR kryptimi į Lietuvos didžiojo kunigaikėėio Vytauto paminklą (13454)** (-; -; TRP 6; FF Nr. 5; 2021 m.);

7.2.2.8. iėsklotinės - **Vytauto g. ŠR pusės užstatymo iėsklotinė, kurią sudaro namai Nr. 1 ir Nr. 3** (išskyrus asbocementinę stogų dangą, namo Nr. 1 pakeistus langus; -; TRP 5; FF Nr. 6; 2021 m.); **Dubysos g. PV pusės užstatymo iėsklotinė, kurią sudaro namai Nr. 3 ir Nr. 5** (išskyrus asbocementinę stogų dangą, namo Nr. 5 pakeistus langus; -; TRP 5; FF Nr. 7; 2021 m.); **Dubysos g. PV pusės užstatymo iėsklotinė, kurią sudaro namai Nr. 9 ir Nr. 11** (išskyrus asbocementinę stogų dangą, namo Nr. 11 pakeistus langus ir duris, baltų silikatinėjų plytų dūmtraukį; -; TRP Nr. 5; FF Nr. 8; 2021 m.); **Roėių g. PR pusės iėsklotinė, kurią sudaro namai Nr. 4 ir Nr. 6** (išskyrus asbocementinę stogų dangą, baltų silikatinėjų plytų dūmtraukius; -; TRP 5; FF Nr. 9; 2021 m.);

7.2.2.9. dominantės - **Šv. Mikalojaus baėnyčia su varpine ŠR aikėėės pusėje** (medinė senoji Betygalos baėnyčia sudegė, mūrinė architekto Vladimiro Dubeneckio projektuota baėnyčia su varpine pastatyta 1930 m.; -; TRP 5; FF Nr. 1- 3, 15-18; 2021 m.);

7.2.3. užstatymo bruoėai - **perimetrinis, perimetrinis - sodybinis užstatymas centre abipus netaisyklingos formos aikštės ir gatvių, sodybinis užstatymas prie gatvių, kai kurie namai atitraukti nuo gatvių, orientuoti šonu į aikėėę ir gatves, kompaktiško tūrio, staciakampio plano, 1 a. su pastogėmis mediniai gyvenamieji namai su dviėslaiėiais stogais, medinėjų rąstų su medinėjų lentelių apkala namų sienos, įėjimais iš aikštės ir gatvių, keletas mūrinėjų 1 a. su dviėslaiėiais stogais pastatų raudonų plytų fasadais su plytų puoėyba, arba tinkuoti, su dalinai išlikusia plytų puoėyba** (-; daugumos pastatų prie aikštės ir gatvių fasadų pakeista, yra naujų namų, dalis namų ir ūkinėjų pastatų apmūryta silikatinėmis plytomis, apkalta plastikinėmis dailylentėmis, beveik visų namų langinės, ornamentuoti virėšlangiai neiėliko, vyrauja asbocementinių lakėėtų stogo danga, daugelio dūmtraukių virėšstoginės dalys silikatinėjų plytų; TRP 2; FF Nr. 6-9, 11, 13, 21-28; 2021 m.);

7.4. Artimiausios kultūros paveldo objekto teritoriją ar vietovę supanėios aplinkos kultūrinio kraėtovaizėžio vertingosios savybės - **Betygalos miestelio istorinė dalis patenka į Dubysos regioninio parko ir Betygalos kraėtovaizėžio draustinio teritoriją** (-; -; TRP 1, 2, 4-7, 9; 2021 m.);

7.5. Faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes, įvykius, tautosakas, literatūros ar kitus meno kūrinius, netradicinius ieėkojimus, kurie susiję su objektais ar vietovėmis - **Pirmą kartą Betygala paminėta 1253 m. rugpjūėio 21 d., kai popieėius Inocentas IV patvirtino karaliaus Mindaugo aktą, kuriuo pusė Betygalos žemės buvo paskirta Livonijos ordinui, o kita pusė 1254 m. liepos 12 aktu atiteko Lietuvos vyskupui Kristijonui. XIII a. istoriniuose šaltiniuose minimas ir Betygalos valsėius. Netoli miestelio esantis Betygalos piliakalnis (u. k. 5566) XIII-XIV a. buvo viena svarbiausių Žemaitijos gynybinėjų pilių, ją tuo metu daėnai puldavo Kryėiuoėių ordinas. Greta buvusiam Betygalos piliakalnyje II, vad. Aikos, Aukos kalnu (u. k. 5567) buvusi pagonėjų šventyklą, vietovėje gyvenęs žynys Gintautas. 1416 m. Betygaloje buvo pastatyta baėnyčia - viena pirmųjų Žemaitijoje. Lėėas jai skyrė Vytautas (Didysis) pradėjęs Žemaiėių krikėėtą. Vėliau toje pat vietoje buvo pastatyta nauja baėnyčia, kuri išstovėjo iki 1851 m. 1505 m. Betygala buvo užrašyta vietos klebonijai. 1516 m. Žygimantas II (Senasis) Betygalos klebonui leido sekmadieniais rengti turgus ir Didžiojo kunigaikėėio žemėje pastatyti 5 smukles. Apie**

1567 m. bažnyčia liko apleista, be kunigo. 1579 m. jau minima ir parapinė mokykla, kuri veikė (galbūt su pertraukomis) iki pat 1867 m., kai buvo pertvarkyta į valdišką rusišką pradinę mokyklą. 1592-1609 m. Betygalos klebonu buvo Mikalojus Daukša. 1638 - 1842 n. laikotarpiu Betygala priklausė Žemaičių vyskupijos kapitulai. 1706 m. kare su švedais ties Betygala įvyko kautynės, kurių metu miestelis smarkiai nukentėjo, buvo nusiaubtos ir apylinkės. Netrukus po to, 1709-1711 m. siautusio maro metu išmirė visi miestelio gyventojai. Kad miestelis galėtų atsigaityti, 1723 m. Augustas II pakartojo savaitinių turgų rengimo privilegiją. XIX a., jau Rusijos imperijos laikotarpiu, 1841 m. Betygaloje priskaičiuota 483 gyventojai. 1851 m. klebono Anupro Šrėderio rūpesčiu buvo pastatyta nauja medinė (kitų šaltinių duomenimis - 1857 m. mūrinė) bažnyčia, kurioje 1863 m. A. Šrėderis perskaitė sukilėlių manifestą ir už tai buvo ištremtas. 1863 m. sukilimo metu Betygaloje buvo susidaręs ir sukilėlių būrys. 1900 m. miestelyje įsteigta senelių prieglauda, 1903 m. jai pastatytas mūrinis pastatas. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui 1915 m. bažnyčia sudegė. Karui pasibaigus, kuriantis Nepriklausomai Lietuvos valstybei, 1919 m. Betygaloje buvo atidaryta pradžios mokykla. 1923 m. miestelyje buvo 334 gyventojai. 1926 m. buvo įsteigta pieninė, 1928 m. - pašto skyrius. 1925-1930 m. pastatyta nauja neobarokinė mūrinė Sv. Mikalojaus bažnyčia su atskirai stovinčia varpine (arch. Vladimiras Dubeneckis), bažnyčios viduje pastatytos 5 Broniaus Pundziaus skulptūros. Bažnyčią 1932 m. konsekrovo vyskupas Juozapas Skvireckas. 1930 - 1931 m. miestelio centre pastatytas ir paminklas Vytautui Didžiajam (skulptorius Petras Aleksandravičius). Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui 1945 m. pradžios mokykla buvo pertvarkyta į progimnaziją, 1948 m. ji tapo vidurine mokykla. 1948 m. taip pat buvo atidaryta biblioteka bei kultūros namai. 1959 m. miestelyje buvo 454 gyventojai, 1989 m. jų buvo 547, o 2011 - 488.

Pastaba

Namas u.k. 47695, Betygalos mstl., Dubysos g. 3, 2024-08-05 NKPVT aktu Nr. KPD-SK-533 tapo kultūros paveldo objektu. Lietuvos partizanų kapas u.k. 44305, Betygalos mstl., 2024-11-25 NKPVT aktu Nr. KPD-KP-3348 tapo kultūros paveldo objektu.

Dokumentai

1. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos nutarimas; 1993-06-22; Nr: 306 ;
2. Apie nekilnojamojo daikto (ND) buvimą NKV teritorijoje arba jų apsaugos zonoje; 2012-12-04; Nr: 12-33; [Pranešimas](#)
3. Apie nekilnojamojo daikto (ND) buvimą NKV teritorijoje arba jų apsaugos zonoje; 2012-12-04; Nr: 12-34; [Pranešimas](#)
4. Ikonografija; 2023-03-09; Nr: IK-20368; [IKONOGR Nr. 1](#) [IKONOGR Nr. 2](#) [IKONOGR Nr. 3](#) [IKONOGR Nr. 4](#) [IKONOGR Nr. 5](#) [IKONOGR Nr. 6](#) [IKONOGR Nr. 7](#) [IKONOGR Nr. 8](#) [IKONOGR Nr. 9](#) [IKONOGR Nr. 10](#) [IKONOGR Nr. 11](#) [IKONOGR Nr. 12](#) [IKONOGR Nr. 13](#) [IKONOGR Nr. 14](#) [IKONOGR Nr. 15](#) [IKONOGR Nr. 16](#)
5. Dėl duomenų patikslinimo; 2023-03-09; Nr: KPD-JG-197; Registravimo Registre data: 2023-05-02; [Aktas_KPD-JG-197.pdf](#) [Priedas Nr. 1](#) [Priedas Nr. 2](#) [Priedas Nr. 3](#) [Priedas Nr. 4](#) [TRP 1](#) [TRP 2](#) [TRP 3](#) [TRP 4](#) [TRP 5](#) [TRP 6](#) [TRP 7](#) [TRP 8](#) [TRP 9](#) [TRP 10](#)

Tyrimai

Krauna tyrimus...

Šaltiniai ir medžiagos

1. Lietuviškoji enciklopedija, III tomas, Spaudos fondas, Kaunas, 1935, p. 142;
2. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. 1, Vilnius, 2001, p. 312;
3. ALMONAITIS, A., ALMONAITIENĖ, J. Ariogalos ir Betygalos kraštas,
4. Betygala mūsų – tiek amžių gyva. Kaimų bendruomenė Betygala. Raseiniai, 2012, p. 188;
5. KVIKLYS, B., Mūsų Lietuva, T. IV, Bostonas. Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1968, p. 554
6. MIŠKINIS, A., Vakarų Lietuvos miestai ir miesteliai, I knyga, Sąvastis, Vilnius, 2004, p. 96;
7. NAVAKAUSKIENĖ, M.-B. Betygala, Alka, 2001, p. 208.

Valstybės biudžeto lėšos tvarkybai

Krauna...

Nuotraukos

01

02

03

04

05

06

07

08

Daugiau...

Kiti šaltiniai apie objektą

Vaizdo/garso medžiaga

Naujas komentaras / nuotrauka

© Kultūros paveldo departamentas, Šnipiškių g.3, LT-09309 Vilnius, tel. 273 42 56, faks. 272 40 58, el. paštas centras@heritage.lt | Sukurta:
Labbis